

ՀԱՏՈՒԿ ԿԱՐԾԻՔ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ 2023 ԹՎԱԿԱՆԻ ՄԱՐՏԻ 24-Ի «1998 ԹՎԱԿԱՆԻ ՀՈՒԼԻՍԻ 17-ԻՆ ԱՏՈՐԱԳՐՎԱԾ՝ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ ՀՈՒՄԻ ԿԱՆՈՆԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ՝ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ ՀԱՄԱՊԱՏԱՍԽԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԱՐՑԸ ՈՐՈՇԵԼՈՒ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ» ԳՈՐԾՈՎ ՍԴՈ-1680 ՈՐՈՇՄԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ

Հիմք ընդունելով «Սահմանադրական դատարանի մասին» սահմանադրական օրենքի (այսուհետև՝ Օրենք) 62-րդ հոդվածի 10-րդ մասը՝ ներկայացնում եմ հատուկ կարծիք՝ Սահմանադրական դատարանի 2023 թվականի մարտի 24-ի «1998 թվականի հուլիսի 17-ին ստորագրված՝ Միջազգային քրեական դատարանի Հռոմի կանոնադրությունում ամրագրված պարտավորությունների՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործով ՍԴՈ-1680 որոշման (այսուհետև նաև՝ ՍԴՈ-1680 որոշում) վերաբերյալ:

ՀՀ Սահմանադրությամբ սահմանվում են ինչպես արդարադատություն իրականացնող սուբյեկտային կազմը՝ սահմանադրական մարմինները, այնպես էլ վերջիններիս սահմանադրական առաքելության սահմանադրաիրավական հիմքերը և շրջանակները (Սահմանադրության 162-163-րդ, 167-172-րդ հոդվածներ, 175-րդ հոդվածի 2-րդ մաս):

Մասնավորապես՝ Սահմանադրության 167-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ սահմանադրական արդարադատությունն իրականացնում է Սահմանադրական դատարանը՝ ապահովելով Սահմանադրության գերակայությունը: Նույն հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն՝ Սահմանադրական դատարանի լիազորությունները սահմանվում են Սահմանադրությամբ, իսկ գործունեության կարգը՝ Օրենքով:

Սահմանադրական դատարանը նախևառաջ պետք է ունենա իրավասություն՝ քննության առարկա դարձնելու ներկայացված հարցը, իսկ բազմակողմանի և լրիվ քննության արդյունքում պետք է կայացնի օբյեկտիվ որոշում՝ հիմնված վիճարկվող դրույթի սահմանադրաիրավական պատշաճ վերլուծության վրա, որը, մասնավորապես, պետք է գերծ լինի ներքին հակասություններից և երկիմաստ դիրքորոշումներից:

Սահմանադրական դատարանի ձևավորած իրավակիրառ պրակտիկան պետք է լինի միասնական: Այդ պրակտիկայի փոփոխությունն ընկալելի, ընդունելի և իրավաչափ է, եթե այն արդյունք է սահմանադրական փոփոխությունների իրացման կամ գործող Սահմանադրության նորմերի այնպիսի վերաիմաստավորման, երբ Սահմանադրական դատարանի կողմից հիմնավորվում է իր պրակտիկայի փոփոխությունը: Հակառակը կարող է հանգեցնել Սահմանադրական դատարանի օբյեկտիվ գործունեության նկատմամբ ողջամիտ կասկածների և նրա նկատմամբ հանրային վստահության անկման:

Գտնում եմ, որ Սահմանադրական դատարանն իրավունք չունի, առանց սահմանադրական համապատասխան փոփոխությունների, քննության առարկա դարձնելու այն միջազգային պայմանագիրը, որում ամրագրված պարտավորությունները Սահմանադրական դատարանն արդեն իսկ ճանաչել է Սահմանադրությանը հակասող:

Այսպես, 2004 թվականի հուլիսի 12-ին Հանրապետության Նախագահը դիմել էր Սահմանադրական դատարան՝ Միջազգային քրեական դատարանի կանոնադրությունում (կից հայտարարությամբ) ամրագրված պարտավորությունների՝ Սահմանադրությանը համապատասխանությունը որոշելու հարցով:

Սահմանադրական դատարանը 2004 թվականի օգոստոսի 13-ին «1998 թվականի հուլիսի 17-ին Հռոմում ստորագրված՝ Միջազգային քրեական դատարանի կանոնադրության մասին համաձայնագրում (կից հայտարարությամբ) ամրագրված պարտավորությունների՝ Սահմանադրությանը համապատասխանության հարցը որոշելու վերաբերյալ» գործով կայացրել է ՄԴՈ-502 որոշումը (այսուհետև՝ ՄԴՈ-502 որոշում), որի եզրափակիչ մասում նշվում է. «1. 1998թ. հուլիսի 17-ին Հռոմում ստորագրված՝ Միջազգային քրեական դատարանի կանոնադրության մասին համաձայնագրում (կից հայտարարությամբ) ամրագրված այն պարտավորությունը, ըստ որի Միջազգային քրեական դատարանը լրացնում է ՀՀ ներպետական քրեական իրավագործության մարմինները (Կանոնադրության նախաբանի 10-րդ մաս և 1-ին հոդված), չի համապատասխանում Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 91 և 92 հոդվածներին:

2. Միջազգային քրեական դատարանի կանոնադրության 105 հոդվածի դրույթներով ստանձնած պարտավորությունները, որոնցով բացառվում է դատապարտված անձանց

ներպետական ընթացակարգով ներման իրավունքի և համաներման հնարավորության իրացումը, չեն համապատասխանում Հայաստանի Հանրապետության Սահմանադրության 40 հոդվածի, 55 հոդվածի 17 կետի, 81 հոդվածի 1-ին կետի պահանջներին»:

Օրենքի վերլուծությունը վկայում է, որ Սահմանադրական դատարանի կողմից Օրենքի 68-րդ հոդվածով սահմանված կարգով վերանայման ենթակա են միայն Սահմանադրության 168-րդ հոդվածի 1-ին կետով նախատեսված իրավական ակտերը՝ օրենքներ, Ազգային ժողովի որոշումներ, Հանրապետության նախագահի հրամանագրեր և կարգադրություններ, Կառավարության և վարչապետի որոշումներ, ենթաօրենսդրական նորմատիվ իրավական ակտեր (այդ թվում՝ Օրենքի 72, 73-րդ հոդվածներով սահմանված ընթացակարգերով ընդունված օրենքները):

Ընդ որում՝ Օրենքի 68-րդ հոդվածի 16-րդ մասի համաձայն՝ Սահմանադրական դատարանը կարող է վերանայել բացառապես նույն հոդվածի 9-րդ մասի 1-ին և 2-րդ կետերով նախատեսված որոշումները՝ վիճարկվող ակտը կամ դրա վիճարկվող դրույթը Սահմանադրությանը համապատասխանող ճանաչելու կամ Սահմանադրական դատարանի մեկնաբանությամբ Սահմանադրությանը համապատասխանող ճանաչելու մասին: Այլ կերպ՝ Սահմանադրական դատարանի քննության առարկա չեն կարող դառնալ այն նորմատիվ իրավական ակտերի սահմանադրականության հարցերը, որոնք նախկինում ամբողջությամբ կամ մասամբ ճանաչվել են Սահմանադրությանը հակասող և անվավեր:

Միջազգային պայմանագրերի պարագայում (Սահմանադրության 168-րդ հոդվածի 3-րդ մաս, Օրենքի 74-րդ հոդվածի 1-ին մաս) Սահմանադրական դատարանը ոչ Սահմանադրությամբ և ոչ էլ Օրենքով դրանցում ամրագրված պարտավորությունների՝ Սահմանադրությանը համապատասխանությունը ստուգելու համար դրանց վերանայման իրավասություն չունի: Նման վերանայումը կարող է հնարավոր լինել միայն Սահմանադրությունում և Օրենքում համապատասխան փոփոխություններ կատարելու պարագայում:

Հարկ է նշել, որ 2015 թվականի սահմանադրական փոփոխությունների նախագիծը մշակելիս Հայաստանի Հանրապետության նախագահի 2013 թվականի սեպտեմբերի 4-ի ՆՀ-207-Ն հրամանագրով ստեղծված՝ Հայաստանի Հանրապետության նախագահին

առընթեր սահմանադրական բարեփոխումների մասնագիտական հանձնաժողովի (այսուհետև՝ Մասնագիտական հանձնաժողով) մշակած մի քանի տարբերակներում ուղղակիորեն սահմանված էր, որ այն պայմանագրերը, որոնցում ամրագրված պարտավորությունները ամբողջությամբ կամ մասամբ Սահմանադրությանը հակասող են ճանաչվել, կարող են վավերացվել միայն Սահմանադրության մեջ համապատասխան փոփոխություններ կատարելուց հետո, ինչպես ամրագրված էր 1995 թվականի խմբագրությամբ Սահմանադրության 6-րդ հոդվածի 6-րդ մասում: Վերջնական տարբերակում նշվածը տեղ չգտավ այն պատճառաբանությամբ, որ դա ինքնին ենթադրելի է, և նման հատուկ նորմի կարիք չկա:

Տվյալ դեպքում՝ ՄԴՌ-502 որոշման առկայության, ինչպես նաև այդ որոշման հիմքում դրված սահմանադրական դրույթի՝ 2015 թվականի փոփոխություններով Սահմանադրությունում բովանդակային առումով չփոփոխվելու պարագայում, միակ սահմանադրական ճանապարհը, որով Հայաստանի Հանրապետությունը կարող էր վավերացնել Միջազգային քրեական դատարանի Հռոմի կանոնադրությունը (այսուհետև՝ Կանոնադրություն), Սահմանադրության մեջ համապատասխան փոփոխությունն է:

Կանոնադրությունը վավերացնելու համար սահմանադրական փոփոխություններ կատարելու անհրաժեշտությունը արձանագրել է նաև Մասնագիտական հանձնաժողովը:

Մասնավորապես՝ Մասնագիտացված հանձնաժողովի կողմից մշակված՝ Հայաստանի Հանրապետության սահմանադրական բարեփոխումների հայեցակարգի¹ 2□6□4 կետում նշված է. «Սահմանադրական բարեփոխումները պետք է նախադրյալներ ստեղծեն նաև Հայաստանի Հանրապետության կողմից 1998թ. հուլիսի 18-ին Հռոմում ստորագրված՝ «Միջազգային քրեական դատարանի կանոնադրության մասին» համաձայնագրի վավերացման համար՝ նկատի ունենալով, որ ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 2004թ. օգոստոսի 13-ի ՄԴՌ-502 որոշմամբ հիշյալ համաձայնագրով ստանձնած որոշ պարտավորություններ ճանաչվել են ՀՀ Սահմանադրությանը հակասող»:

Որպես Մասնագիտացված հանձնաժողովի անդամ՝ հաստատում եմ, որ հանձնաժողովը որոշել է ձեռնպահ մնալ սահմանադրական այնպիսի փոփոխություններ կատարելուց, որոնք հնարավորություն կտային վավերացնելու Կանոնադրությունը, որի

¹ Տե՛ս՝ <http://www.parliament.am/library/sahmanadrakan%20barepoxumner/hayecakarg.pdf>

արդյունքում էլ Սահմանադրության այն հոդվածները, որոնցից ելնելով՝ ՄԴՈ-502 որոշմամբ Սահմանադրությանը հակասող էին ճանաչվել Կանոնադրությունում ամրագրված պարտավորությունները, փոփոխության չեն ենթարկվել: Մասնավորապես՝ 2005թ. փոփոխություններով Սահմանադրության 91-րդ հոդվածում ամրագրված դրույթները նույնությամբ ամրագրվել են 2015թ. փոփոխություններով գործող Սահմանադրության 162-րդ հոդվածում:

Այսպիսով, հաշվի առնելով վերոգրյալը, հիմք ընդունելով այն հանգամանքը, որ ՄԴՈ-1680 և ՄԴՈ-502 որոշումների առարկան նույնն է, իսկ Սահմանադրության վերաբերելի դրույթը բովանդակային առումով չի ենթարկվել փոփոխության, ինչպես նաև նկատի ունենալով սույն գործով Սահմանադրական դատարանի մոտեցումներն ու եզրահանգումները՝ ՄԴՈ-1680 որոշումը հիմնավոր, հետևաբար՝ ընդունելի չեմ համարում:

Սահմանադրական դատարանը ՄԴՈ-1680 որոշումը կայացնելու փաստով դուրս է եկել Սահմանադրությամբ և Օրենքով սահմանված իր լիազորությունների շրջանակից:

Հարկ է նշել, որ Կանոնադրությունը վավերացնելու նպատակով սահմանադրական փոփոխությունների ճանապարհով են գնացել բազմաթիվ երկրներ, այդ թվում՝ Ֆրանսիան, Իռլանդիան, Բրազիլիան՝ Սահմանադրությամբ ուղղակիորեն ամրագրելով Միջազգային քրեական դատարանի իրավազորությունը կամ Կանոնադրությանը միանալու հնարավորությունը²:

Ինչ վերաբերում է ՄԴՈ-1680 որոշման պատճառաբանական մասին, ապա գտնում եմ, որ Սահմանադրական դատարանի կողմից նշված հարցը քննարկելու իրավասության բացակայության պայմաններում անիմաստ է նաև որոշման բովանդակությանն անդրադառնալը: Այդուհանդերձ, հարկ եմ համարում նշել, որ դրանք հիմնավոր չեն և հակասում են ՄԴՈ-502 որոշմամբ արտահայտված իրավական դիրքորոշումներին, որոնց հետ գրեթե ամբողջությամբ համակարծիք եմ:

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆԻ

ԴԱՏԱՎՈՐ

ՀՐԱՅՐ ԹՈՎՄԱՍՅԱՆ

3 ապրիլի 2023թ.

² Տե՛ս՝ https://www.venice.coe.int/WebForms/pages/?p=01_CODICES_constitutions&lang=EN